

KNAPERÅSEN

Arkeologisk utredning

Hemlingby 72:1
Gävle stad
Gävle kommun
Gästrikland
2011

Bo Ulfhielm

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF format från museets hemsida eller beställa kostnadsfritt i PDF format inger.eriksson@xlm.se eller 026-65 56 42.

Rapporter (tryckt), böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butik@xlm.se eller 026-65 56 35.

Länsmuseet Gävleborg
Södra Strandgatan 20. Box 746, 801 28 Gävle
Tel 026-65 56 00
www.lansmuseetgavleborg.se

KNAPERÅSEN

Arkeologisk utredning

Hemlingby 72:1
Gävle stad
Gävle kommun
Gästrikland
2011

Rapport 2011:05
Bo Ulfhielm

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Utgivning och distribution:
Länsmuseet Gävleborg
Box 746, 801 28 Gävle
Telefon 026-65 56 00
Hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2011

Omslagsbild: Gränsröse. Foto: Bo Ulfhielm

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Inledning	5
Målsättning och metod.....	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Resultat	6
Beskrivningar	6
Förslag på vidare åtgärder.....	7
Sammanfattning	8
Administrativa uppgifter.....	8
Arkiv	8

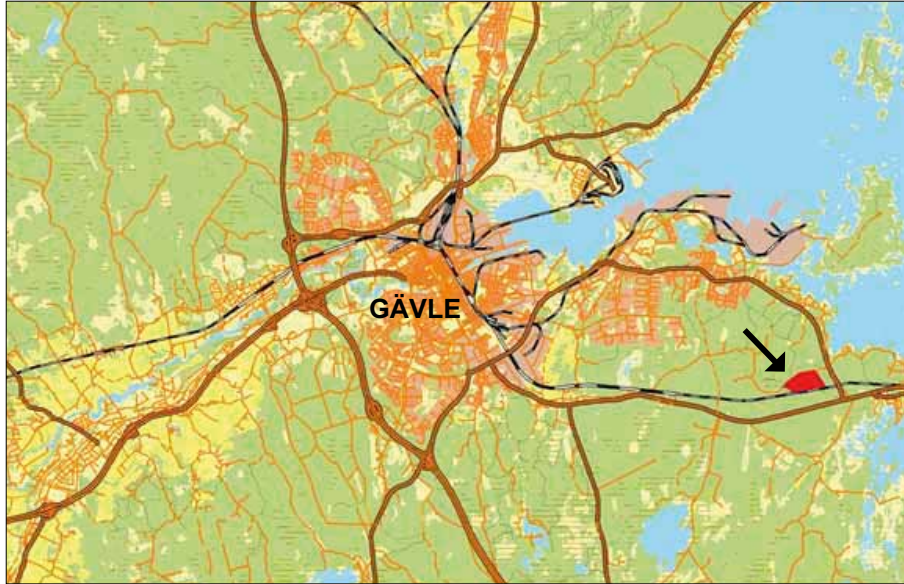

Bild 1. Utdrag ur digitala fastighetskartan med utredningsområdet rödmarkerat.

INLEDNING

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av GMT, Gävleborgs Maskin och Transportcentral, utfört en arkeologisk utredning vid Knaperåsen, Gästrikland. Den utredda ytan omfattar ca 20 hektar skogsmark. Arbetet föranleddes av en planerad moräntäkt med ett beräknat uttag om totalt ca 800 000 ton morän, material som i huvudsak kommer att användas till fyllnadsarbeten vid Skutskärs bruk.

Fältarbetet utfördes den 12 samt 13 april 2011 av Bo ulfhielm och Maria Björck, Länsmuseet Gävleborg.

MÅLSÄTTNING OCH METOD

Den arkeologiska utredningen syftade till att undersöka huruvida forn- och kulturminnen kan komma att beröras av det planerade arbetsföretaget.

Utredningen genomfördes i två steg:

1. I ett första skede gjordes en genomgång av befintliga kulturhistoriska register samt en översiktlig genomgång av det historiska kartmaterialet.
2. Därefter följde en fältinventering där hela exploateringsområdet gick igenom av arkeologer. Nypåträffade lämningar registrerades i enlighet med Riksantikvarieämbetets principer och positionerades med GPS.

Såväl nyupptäckta som tidigare registrerade lämningar markerades med svart/gula kulturminnesband.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utredningsområdet ligger i ett obebyggt skogsparti sydöst om Gävle. Området är småkuperat och utgörs av moränmark med inslag av fast berg. Skogsmarken är uppbruten av mindre myrområden och enstaka åkerlappar. Sedan tidigare finns en moräntäkt i direkt anslutning till exploateringsområdet och det finns även en täkt ett stycke västerut.

De äldsta spåren av mänsklig aktivitet i området är ett antal gravrösen av bronsålderskaraktär. Dessa ligger på höjder kring 25 meter över havet idag, men har legat i nära anslutning till den dåtida strandlinjen. Några boplatser från den perioden är inte kända i området.

Inom exploateringsområdet finns endast två registrerade lämningar sedan tidigare. Det är två kolbottnar varav en har en tillhörande koja (Raä 395).

Bild 2 Gränsröset. Foto från söder. Bo Ulfhielm

RESULTAT

Fältinventeringen resulterade i tre tidigare oregistrerade lämningar.

I SV delen registrerades ett gränsröse (K2) som markerar en nu övergiven gräns. Röset har markerat sydöstra hörnet av en enklav med skiften tillhörande Furuvik och Hamnäs, som legat inne på Hemlingbys marker. Denna var ännu i bruk på 1954 års ekonomiska karta.

Öster om gränsröset påträffades en kolbotten efter resmila med tillhörande grund efter kolarkoja (K3). Ytterligare en kolbotten var registrerad i det s.k. Skog och Historia registret (K1). Även denna registrerades för inläggning i det ordinarie fornminnesregistret.

Slutligen påträffades en lämning strax norr om vägen. Denna utgjordes av en oval grop omgiven av en val (K4). Vid provstick med jordsond framkom rikligt med kol i såväl grop som omgivande vall. Möjligen är anläggningen en tjärgrop för framställning av trä tjära.

Beskrivningar

K1 Kolbotten efter resmila, rund, 22 m i diameter och 0,3 m h. 6 m NNV om kolbotten är en stybbgrop, 5×3 m (NNV-SSÖ) och 1,5 m dj.

Terräng: Småkuperad blockig moränmark, skogsmark, barrskog. Beväxt med nio granar samt lövsly.

Koordinater: X 6727034 Y1581476 (RT 90)

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning.

K2 Gränsröse, 3 m i diam 0,6–0,7 m h, kantkedja av kallmurad natursten 0,3–0,7 m st. Röset har en fyllning av 0,1–0,4 m st stenar. Centralt har stått en visarsten (NNV-SSÖ) av sandsten, denna är dock avslagen och endast den undre delen återstår. Gränsmarkeringen står inte i någon befintlig gräns.

Terräng: Flack moränmark skogsmark, hygge.

Koordinater: X 6726925 Y1580934 (RT 90)

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning.

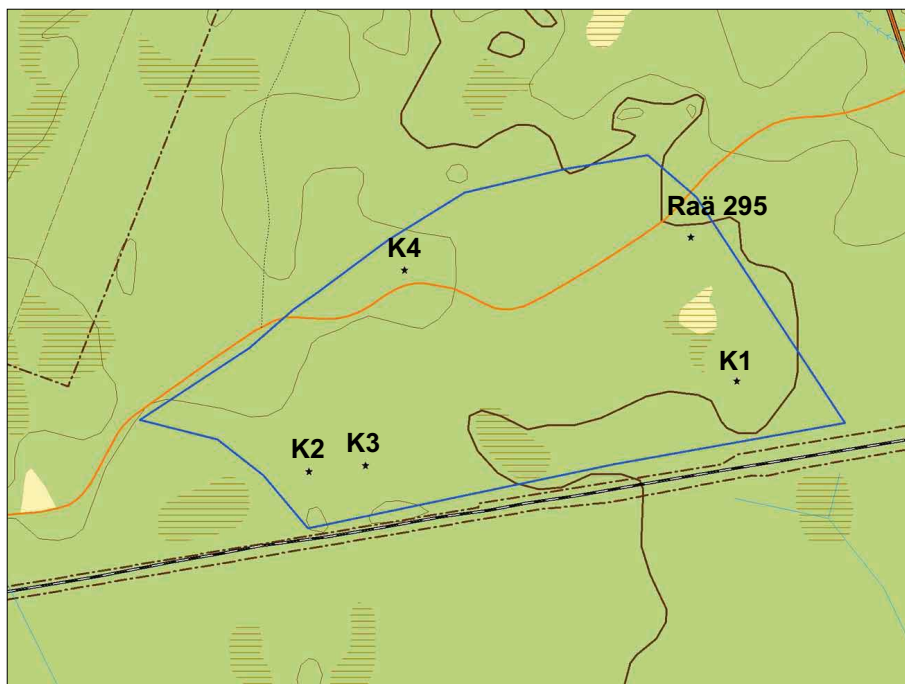

Bild 3. Utredningsområdet med registrerade lämningar. Utdrag ur digitala fastighetskartan.

K3 Område med skogsbrukslämningar bestående av en kolbotten efter resmila och en grund efter kolarkoja. Kolbotten är rund, 17 m i diam med skålad yta. I kanten är en flack vall 2–3 m br och 0,1–0,2 m h. 3 m Ö om kolbotten är grund efter kolarkoja, 4×2,5 m (NV-SÖ). Spisröse i NV 2,5×2 m och 0,5 m h.
Terräng: Flack moränmark, angränsande till sankmark i SÖ.
Koordinater: X 6726932 Y1581007 (RT 90)
Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning.

K4 Tjärgrop? 6 m i diam och 0,4 m h bestående av en grop 2×1,5 m st och 0,2 m dj. Gropen omges av en vall 2 m br. I södra delen är en stensamling, sannolikt efter vägbygge. Vid sondning framkommer rikligt med kol i grop och vall.
Terräng: Flack moränmark, skogsmark, barrskog
Orientering 6 m N om väg (Ö-V)
Koordinater: X 6727179 Y1581056 (RT 90)
Antikvarisk bedömning: Bevakningsobjekt.

FÖRSLAG PÅ VIDARE ÅTGÄRDER

Vid en samsyn på platsen den 15 april 2011 tillsammans med Anders Nordqvist från GMT besöktes samtliga registrerade lämningar. Det kunde då konstateras att alla lämningar inom exploateringsområdet i nuläget kan undvikas genom att dessa delar av täktområdet lämnas obearbetade.

Länsmuseet anser därför att inga ytterligare antikvariska åtgärder är befogade.

Om förändringar sker så att lämningarna kan komma att beröras skall förnyad kontakt tas med länsmuseet.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av GMT, Gävleborgs Maskin och Transportcentral, utfört en arkeologisk utredning vid Knaperåsen, Gästrikland. Den utredda ytan omfattar ca 20 hektar skogsmark. Arbetet föranleddes av en planerad moräntäkt.

Utredningen omfattade en genomgång av befintliga kulturhistoriska register samt en översiktlig genomgång av det historiska kartmaterialet.

Därefter följde en fältinventering där hela exploateringsområdet gick igenom av arkeologer. Såväl nyupptäckta som tidigare registrerade lämningar markerades med svart/gula kulturminnesband.

Inom exploateringsområdet var två lämningar kända sedan tidigare, båda kolbottnar efter resmilor, varav en med tillhörande kolarkoja. I fältinventeringen registrerades ytterligare tre lämningar, ett gränsröse, ett område med skogsbrukslämningar samt en osäker anläggning med kol, möjligen en tjärgrop.

Samtliga lämningar ligger så till inom exploateringsområdet att de kan undvikas genom att dessa delar av täktområdet lämnas obearbetade.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens beslut: Frivillig utredning

Lägesangivelse: Hemlingby 72:1

Koordinater: X6727089, Y1581168 (Centrumkoordinater RT 90)

Fältarbetsperiod: 12 samt 13 april 2011

Fältarbetstid: 12 arkeologtimmar

Fynd: Inget fyndmaterial tillvaratogs

ARKIV

Lantmäteriets forskningsarkiv

Länsmuseet Gävleborgs arkiv

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Box 746, 801 28 Gävle 026-65 56 00
Museet: S Strandg 20 Fogden: Styrmanög 4
www.lansmuseetgavleborg.se

